

Berättelser kring några fotografier

Gamla fotografier är spännande och för författaren till dessa rader så är äldre fotografier i den vapen-, skytte och militärhistoriska disciplinen synnerligen intressanta. Den intresserade finner många spännande detaljer i de bilder författaren skall berätta om.

Nedanstående bild från 1895 visar verkstads- samt skottställningspersonal vid Gevärsfaktoriet i Eskilstuna.

Den lakoniska texten förtäljer att mannen i mitten är skytten och skottställningsförmannen ”gubben Engberg”. Mannen längst till vänster heter Holmers, till vänster om Engberg står sergeant Gottfritz. Mannen i vit kavaj, näst längst till höger heter Pettersson.

Bilden visar ”prov” med förändringsmodellen m/67 – 89 från ändrade gevär m/1860 – 64.

Gevärsfaktoriet är under 90-talet inne i en intensiv samt från 1894/95 också synnerligen expansiv period - ”förändringen” – epitetet betingat av ändringen av 1867 års gevär – glömda är sorgerna och problemen från de tidiga åren, glömt är även det svåra närliggande året 1887 då man knappt kunde sysselsätta 50 man – nu gäller det att ”kavla upp” ärmarna. Visst, det hade man redan fått göra med en första anspänning genom fastställelsen av det nya geväret av generalordern den 23 december 1889 – och sedan problemet med det ”Skoglundska” krutet och det var ett stort problem – Brinell hade konsulterats och konstaterat att vapnen

var det inget fel på, trots detta hade stora partier slutstycken värmebehandlats om. Dock – krutet var ”boven” med ett träffläge på 300 m som låg mellan 8 till 9 decimeter över träffläget för patroner laddade med Troisdorfkrutet (det var ju inte att undra på att ett och annat slutstycke hade ”flugit sin kos”) - så med nytt krut löste sig också problemen, ny go kom den 7 maj 1892 och ytterligare en skall snart komma (go den 13 maj 1896) men om denna vet man intet och hade man till äventyrs skådat framtiden så hade man nog i alla fall känt sig nöjda – att ett nytt vapen av Mausers system var på gång det visste man. Den 7 augusti 1894 hade Kunglig Maj:t (Generalorder nr 845) fastställt 1894 års karbin (karbinen kom med nödvändighet först för kavalleriet var fortfarande det viktigaste truppslaget) – aldrig hade väl framtiden varit så ljus och trygg för Gevärsfaktoriet och dess arbetarstam som nu, man hade den lägsta arbetstiden och de högsta lönerna och ett aldrig sinande inflöde av arbete – att man låg långt över ”rikslikaren” i positiva särdrag torde stå klart.

Men åter till bilden, gentlemanen med skottställningstavlan skall vi titta litet närmare på – kanske inte just han i och för sig, men hans tavla däremot.

Tavlan är graderad i ett rutnät med sidan 73 mm. Gentlemanen visar två träffbilder – den övre till vänster med ett B_{100} på ≤ 35 mm samt H_{100} ≤ 25 mm – ypperligt, men visst – man visade ju givetvis upp för just det här fotograferingstillfället noggrant utvalda träffbilder (som man även gör idag) men förändringsmodellen ansågs dock som ett mycket gott vapen för sin tid. Kravet för utleverans var att träffbilden D_{100} (största mått) inte fick överstiga 75 mm (3 skott). Fram t.o.m. 1899 hade 109000 vapen ändrats.

Efter införandet av de ”finare” kalibrarna kom vapenvården att bedrivas intensivt världen över. Anledningen var förstås högre påkänningar – högre gastryck, högre projektilhastigheter, högre rotationstal – projektilens acceleration i de gamla musköterna låg i storleksordningen på 40000 g – i förändringsmodellen 67/89 på 80000 g. Allt det här innebar att vapenvården av framförallt loppet måste ägnas stor uppmärksamhet – i praktiken skulle också många vapen vårdas sönder inte bara i Sverige utan också runt om i vår omvärld.

När ”det stora kriget” bryter ut är ”enkelladdarna” passé på de flesta håll – i Danmark skulle dock kustartilleriet behålla sina gamla remingtongevär fram till 1941.

”Det stora kriget” – ja, det kommer. Bilden nedan, inhandlad av författaren på vykortsmässan i Eskilstuna sistlidna 25 februari - första världskriget som i runda tal skulle skörda 9 millioner döda är nu vid pass 2 månader gammalt när bilden tas.

Och här ser vi då ”2-dra linjens män” – landstormsmännen med attribut från 1860-talets skarpskytterörelse o. linjeinfanteri (livrem och patronkök), det nu relativt nya Mausergeväret med sin knivbajonett, armbindel samt mössa m/10. Karlsborgsgeväret dvs. gevär m/67-89 skulle utgöra reserv samt vid behov tilldelas Landstormen och i ett fotografi från försvaret av Kvicksundsbron under kriget är ”de gamla gentlemännen” just utrustade med Remington.

Ur detta gamla fotografi avsänt den 24/9 1914 till J G Bäckman
Jakobsbergsgatan 21 i Västerås berättar sonen – ”Kära föräldrar, jag vill härmed
sända ett vykort ifrån en vakt som jag var kommenderad till. Vi äro nu förlagda
till Bergvik icke så långt från Gustavsberg. Många hälsningar från mig till eder
alla från A. W. B – n. (nr. 2 från höger i bild).

Ur fotografiet kan förstås mer utläsas – mekanismen är sluten och spänd
(flaggsäkningen till höger) vilket innebär att vapnen är laddade med skarp
ammunition. Om utrustningen till vissa delar synes primitiv så är den dock fullt i
klass med de stora krigförande ländernas utom vad beträffar uniformen. Det
svenska Mausergeväret var redan då ett av de yppersta armégevären med dödlig
verkan upp till 1900 meters avstånd vid träff i vitala kroppsdelar. Vapnet skulle
också komma att behålla rangplatsen som kanske världens främsta armégevär
långt över nästa stora krig. Bilden berättar också om beslutsamhet och fasthet
men kanske också om en tro på en framtid vilken skulle kunna levas i fred och
grannsämja.

Landstormen i organisatorisk mening var vid det här laget 10 år gammal om än
begreppet landstorm för första gången återfinns i Ålands-kampanjen redan 1808.

Claes-Göran Ros

20121126